

**ПРИНЦИПИ КОНФИГУРАЦИЈЕ
СТАМБЕНОГ ПРОСТОРА**

Ђорђе Алфиревић и Сања Симоновић Алфиревић

*Посвећено Андрији и Миони,
са надом да ће једног дана спознати своју
праву страст и бити бољи од својих родитеља.*

Средства за реализацију истраживања које је приказано у овој Монографији су делом обезбеђена од стране Министарства науке, технолошког развоја и иновација, евиденциони број: 451-03-68/2022-14/200006.

ПРИНЦИПИ КОНФИГУРАЦИЈЕ СТАМБЕНОГ ПРОСТОРА

Посебна издања бр. 93

ISSN 0352-2180

Издавачи

Институт за архитектуру и урбанизам Србије (ИАУС),
Булевар краља Александра 73/II, 11 000 Београд,
тел: (+381 11) 3207-307, факс: (+381 11) 3370-203,
www.iaus.ac.rs

Универзитет у Београду – Архитектонски факултет,
Булевар краља Александра 73/II, 11 000 Београд

За издавача

др Саша Милијић, научни саветник, директор ИАУС
проф. Владимир Лојаница, декан Архитектонског
факултета

Издавачки савет ИАУС-а

Јасна Петрић, председник, ИАУС; Ана Никовић,
заменик председника, ИАУС; Милена Милинковић,
секретар Издавачког савета, ИАУС; Бранислав
Бајат, Универзитет у Београду, Грађевински
факултет; Миодраг Вујошевић; Тијана Дабовић,
Универзитет у Београду, Географски факултет;
Мирјана Деветаковић, Универзитет у Београду,
Архитектонски факултет; Бранка Димитријевић;
Александар Ђукић, Универзитет у Београду,
Грађевински факултет; Бошко Јосимовић, ИАУС;
Никола Крунић, ИАУС; Божидар Манић, ИАУС;
Тамара Маричић, ИАУС; Саша Милијић, ИАУС; Зорица
Недовић-Будић, Professor Emerita, University of Illinois
at Urbana-Champaign и Visiting Professor, University
College Dublin; Марина Ненковић-Ризнић, ИАУС; Тања
Његић, ИАУС; Мила Пуцар; Урош Радосављевић,
Универзитет у Београду, Архитектонски факултет;
Ратко Ристић, Универзитет у Београду, Шумарски
факултет; Сања Симоновић Алфиревић, ИАУС;
Борислав Стојков; Драгутин Тошић; Милорад
Филиповић, Универзитет у Београду, Економски
факултет; Мирољуб Хаџић, Универзитет Сингидунум
у Београду; Тијана Црнчевић, ИАУС; Омиљена
Џелебџић, ИАУС.

Рецензенти

академик Бранислав Митровић, професор емеритус,
Универзитет у Београду – Архитектонски факултет
професор Владимир Лојаница, декан, Универзитет у
Београду – Архитектонски факултет

др Мила Пуцар, научни саветник, Институт за
архитектуру и урбанизам Србије

Уредник

др Божидар Манић, виши научни сарадник, ИАУС

Лектура и коректура

Дафина Жагар Марков

Превод резимеа на енглески језик

Лидија Бабовић

Дизајн корица и прелом

др Ђорђе Алфиревић

Тираж

200 примерака

Штампа

Планета принт доо Београд

Београд, 2023. године

ISBN 978-86-82154-02-0

Садржај

Рецензије	11
Предговор	18
I УВОД	21
1.1. Структура	21
1.2. Организација	23
1.3. Конфигурација	24
II ФУНКЦИОНАЛНИ ПРИНЦИПИ	27
2.1. Сврсисходност	28
2.1.1. Просторни услови за задовољење физиолошких потреба	31
2.1.2. Просторни услови за задовољење потреба за сигурношћу и комфором	32
2.1.3. Просторни услови за задовољење потреба за припадношћу	33
2.1.4. Просторни услови за задовољење потреба за уважавањем	33
2.1.5. Просторни услови за задовољење потреба за самоостварењем	34
2.2. Ергономичност	36
2.2.1. Прилагођеност облика димензијама људског тела	38
2.2.2. Прилагођеност простора димензијама људског тела	38
III СТРУКТУРАЛНИ ПРИНЦИПИ	43
3.1. Компатибилност функција	43
3.2. Интерконекција функција	45
3.3. Темпоралност релација	49
3.3.1. Ритмичност функција	49
3.3.2. Трајност функција	51
IV ОРГАНИЗАЦИОНИ ПРИНЦИПИ	53
4.1. Груписање функција	53
4.1.1. Формирање функционалних група у односу на позицију улаза	53
4.1.2. Формирање техничког блока	64
4.1.3. Формирање простора у простору	66

4.2. Диференцијација функција	74
4.2.1. Раздвајање према биолошком ритму	75
4.2.2. Раздвајање деце и родитеља	76
4.2.3. Раздвајање деце по полу	78
4.2.4. Раздвајање старијих и млађих	79
4.2.5. Раздвајање заједничких од индивидуалних просторија	80
4.3. Позиционирање функција	82
4.3.1. Секундарни центар	82
4.3.2. Проширена комуникација	88
4.3.3. Централна вишенаменска просторија	90
4.3.4. Екстерни „прелазни“ простор	91
4.3.5. Унутрашње двориште	92
4.4. Поливалентност функција	94
4.4.1. Карактеристике поливалентног простора	97
4.4.2. Функционалност поливалентног простора	98
4.4.3. Димензионе предиспозиције за мултифункционалност	100
4.4.4. Структура поливалентних простора	101
4.4.5. Сугестивност поливалентног простора	102
4.4.6. Флексибилност поливалентног простора	103
4.4.7. Режији коришћења поливалентног простора	103
4.4.8. Карактеристични примери поливалентног стамбеног простора	104
4.5. Интегрисање функција	108
4.5.1. Флексибилност простора	108
4.5.2. Отвореност простора	109
4.5.3. Флуидност простора	120
4.5.4. Кружна веза	121
4.6. Истицање елемената у склопу	133

V ПЕРЦЕПТИВНИ ПРИНЦИПИ 135

5.1. Доживљај просторности	135
5.1.1. Принцип конфигурисања простора	137
5.1.2. Принцип дематеријализације површина	138
5.1.3. Принцип илузионизма	140
5.1.4. Принцип кадрирања референтне тачке	141
5.2. Доживљај просторног комфора	143
5.2.1. Физички параметри	147
5.2.2. Визуелни параметри	150
5.2.3. Тактилни параметри	150
5.3. Доживљај територијалности	152
5.3.1. Параметри који утичу на појаву територијалности код људи	155
5.3.2. Просторни нивои у људском понашању	155
5.3.3. Територијалност у стамбеном простору	156

VI ЗАКЉУЧАК 163

Литература	165
Резиме / Summary	176
Индекс појмова и имена	177
Биографије аутора	181

Предговор

Становање као једна од најкомплекснијих пројектантских тема је побуђивало пажњу бројних истраживача вековима уназад. Међутим, и поред великог броја научних радова у овој области, књиге о становању, а пре свега организацији стамбеног простора, из данашње позиције посматрања доста су ретке. Основни разлог за овакву ситуацију је чињеница да се архитекти у професионалном смислу остварују пре свега кроз пројектантску активност и да су не толико чести ствараоци који се поред пројектовања баве теоријским и истраживачким радом. Желећи да објединимо искуства, покушали смо да запажања о којима смо размишљали у пројектима, додатно истражимо, забележимо и публикујемо.

Идеја за приређивање ове књиге настала је као резултат вишегодишњег пројектантског рада и истраживања у области стамбене архитектуре. Материјал који је презентован у књизи чини сублимацију теоријских и историографских тема којима смо се као истраживачи до сада бавили, желећи да проникнемо у суштину различитих концепата који се примењују у пројектовању стамбених простора. Многи од наведених принципа су у употреби и у другим пољима архитектуре, у пројектовању јавних, сакралних и других објеката, те с тим у вези сматрамо да садржај ове књиге може да има ширу примену и да буде користан већем броју читалаца, студената, истраживача и пројектаната, који се интересују за архитектонску теорију и праксу.

Књига је подељена у неколико поглавља, у којима су распоређене тематске јединице о функционалним, структуралним, организационим и перцептивним принципима, за које сматрамо да творе феномен конфигурације стамбеног простора.

Термин „конфигурација простора“ видимо као термин вишег реда, који обухвата претходно поменуте појмове и који чини базу за разумевање сложености и слојевитости стамбене архитектуре. У монографији нису обухваћени апсолутно сви пројектански принципи који су присутни у архитектонској професији, што нам и није била намера, већ смо желели да укажемо на њихову хијерархију и релације, као и да до извесне границе систематизујемо и појаснимо оне за које мислимо да су карактеристични и најчешће у примени. Књигу је могуће читати и садржину пратити редом који је предложен у књизи, док се пажња може фокусирати и на поједине тематске јединице које су интересантне читаоцу.

Несумњиво је на тематски оквир ове монографије утицало наше дугогодишње блиско познанство са истакнутим српским пројектантом и истраживачем стамбене архитектуре – др Михаилом Чанком (1932–2014), кога смо дуго година познавали и од ког смо, у разговорима које смо водили, у почетку слушали о различитим принципима пројектовања стамбене архитектуре, а касније и сами истраживали теме које су нас интересовале. Кружна веза, технички блок, људске потребе, отворени план, али и друге теме које су приказане у књизи, бојиле су наше разговоре и фокусирале су нам пажњу на област становања. Сасвим је сигурно да су, поред поменутог Мике Чанка, на нас утицале и друге личности, наши професори и старије колеге, али и поједини фактори, попут истраживања наслеђа београдске школе становања и њеног значаја за архитектуру у Србији, као и публикације и научни чланци наших професора и других цењених колега на које смо наилазили, а који су фокусирали нашу пажњу на истраживања у области стамбене архитектуре.

Надамо се да ћемо овом публикацијом код читалача проширити поље сазнања о стамбеној архитектури, те да ћемо некога од њих можда мотивисати за даља истраживања у овој области. Становање је за нас основа за промишљање о архитектури, што као став желимо да пренесемо и другим истраживачима и љубитељима архитектуре.

У Београду, јануар 2023.

Аутори

Резиме / Summary

Конфигурација стамбеног простора је једна од универзалних тема у архитектури, јер је најдиректније везана за пројектовање и коришћење стамбеног простора, његово уређење и уобличавање. Термин је у примени у различитим областима људских делатности. У већини случајева и у зависности од области у којој се примењује, поистовећује се са термином „устројство“ када се изједначава са структуром, саставом или распоредом елемената у неком систему. Када се примењује у домену архитектуре, конфигурација простора најчешће подразумева распоред делова или елемената у одређеном облику, простору или композицији. Међутим, под термином конфигурација простора подразумевају се не само структурални аспекти (састав и релације елемената), него и организациони (распоред и образац огранизовања), па и поједини перцептивни (естетски) аспекти, који су везани за доживљај простора, што указује да постоји изванредан домен значења који није обухваћен терминима структура и организација, а који ипак чини конфигурацију. Стога је у овој монографији конфигурација простора представљена као термин вишег реда, који обухвата примену функционалних, структуралних, организационих и перцептивних принципа с циљем његовог целовитог естетског уобличавања. У књизи су систематично приказани и анализирани карактеристични пројектантски принципи путем којих се стамбени простор може адекватно конфигурирати. Принципи су груписани у неколико поглавља, према хијерархији и редоследу, од најопштијих и фундаменталних, без којих није могуће постићи функционалност стамбеног простора, до оних принципа који чине надградњу квалитетне структуре и организације, попут перцептивних принципа, који су релативни јер у многоме зависе од личног доживљаја корисника.

The configuration of living space is one of the universal topics in architecture, as it is most directly linked to the design and use of the living space, its arrangement and shaping. The term itself has been used in various fields of human activity. In most cases, and depending on the field in which it is applied, it is identified with the term "organization" when it is equated with the structure, composition or arrangement of elements in a system. When applied in the domain of architecture, configuration of space most often implies arrangement of parts or elements in a certain form, space or composition. However, the term "configuration of space" includes not only structural aspects (composition and relations of elements), but also organizational ones (arrangement and pattern of restrictions), as well as certain perceptual (aesthetic) aspects, related to the experience of space, which indicates that a certain domain of meaning is not covered by the terms structure and organization, but which nevertheless constitutes a configuration. This is why this monograph presents configuration of space as a higher-order term, which includes the application of functional, structural, organizational and perceptual principles aiming to achieve its complete aesthetic shaping. The book systematically presents and analyzes the characteristic design principles that enable adequate living space configuration. The principles are grouped into several chapters, according to their hierarchy and order, from the most general and fundamental, without which it is not possible to achieve functionality of the living space, to those that form the improvement of a quality structure and organization, such as perceptual principles, which are relative because they largely depend on personal experience of a user.

Биографије аутора

Ђорђе И. Алфиревић је рођен 1976. године у Београду. Дипломирао је (2002.), магистрирао (2010.) и докторирао (2015.) на Архитектонском факултету Универзитета у Београду. Професионалну каријеру је започео у Институту за архитектуру и урбанизам Србије у Београду, као истраживач-стипендиста (Министарства за науку и технолошки развој Републике Србије) у коме је био ангажован од 2000. до 2006. године. Статус самосталног уметника и чланство у Удружењу ликовних уметника примењених уметности и дизајнера Србије (УЛУПУДС) добио је 2011. године, након чега је успоставио самосталну пројектантску праксу у оквиру Студија Алфиревић. Запослен је на Факултету савремене уметности у Београду од 2020. године (звање доцента).

Добитник је више престижних признања и награда (Борбина награда за архитектуру 2001. године (студентска категорија), награда Београдског универзитета за најбољи истраживачки пројекат 2000. године, Годишње награде УЛУПУДС за 2012. и 2020. годину, Награда Александар Шалетић 2022. године и др.).

Учествовао је на више домаћих и међународних архитектонских конкурса, од којих су бројни награђивани и публиковани. Поред архитектуре, активно се бави уметничким стваралаштвом и едукацијом у областима архитектуре и уметности. Своје уметничке радове излагао је на више колективних и неколико самосталних изложби.

Сања Р. Симоновић Алфиревић је рођена 1981. године у Београду. Дипломирала је (2006.) и докторирала (2016.) на Архитектонском факултету Универзитета у Београду. Током 2006. године проглашена је за студента генерације на Архитектонском факултету Универзитета у Београду. Добитник је награде за архитектуру компаније Новости у категорији најуспешнијег студентског рада у 2006. години, као и Светосавске награде за најбољи дипломски пројекат исте године. У периоду од 2005. до 2007. године ангажована је у настави на Архитектонском факултету Универзитета у Београду као демонстратор-сарадник.

У периоду од 2007. до 2012. године ради у Институту за Архитектуру и урбанизам Србије – ИАУС, у статусу истраживача-сарадника, као стипендиста Министарства просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије. У Институту је стално запослена од 2013. године (звање вишег научног сарадника).

Као коаутор и сарадник била је ангажована на бројним пројектима, публиковала стручне и научне радове, учествовала на међународним и домаћим конгресима. Поред активног научноистраживачког рада, бави се и стручним радом у области архитектонског и урбанистичког пројектовања. Учествовала је на више домаћих и међународних архитектонских конкурса, од којих су поједини награђивани и публиковани.

CIP - Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

728

АЛФИРЕВИЋ, Ђорђе, 1976-
Принципи конфигурације стамбеног простора /
Ђорђе Алфировић и Сања Симоновић Алфировић.
- Београд : Институт за архитектуру и урбанизам
Србије : Универзитет, Архитектонски факултет, 2023
(Београд : Планета принт). - 181 стр. : илустр. ; 26
см. - (Посебна издања / Институт за архитектуру и
урбанизам Србије, ISSN 0352-2180 ; бр. 93)

Слике аутора. - Тираж 200. - Стр. 11-17: Рецензије /
Бранислав Митровић, Владимир Лојаница, Мила
Пуцар. - Биографије аутора: стр. 181. - Напомене и
библиографске референце уз текст. - Библиографија:
стр. 165-175. - Summary. - Регистар.

ISBN 978-86-82154-02-0 (ИАУС)

1. Симоновић Алфировић, Сања, 1981- [аутор]
а) Стамбена архитектура

COBISS.SR-ID 116447497